

[nová] Čeština
doma
& ve světě

1/2 2013

Nová čeština doma a ve světě

Filozofická fakulta Univerzity Karlovy v Praze

1/2 2013

Redakce:

Vedoucí redaktorka – Mgr. Kateřina Romaševská

Výkonná redaktorka – Mgr. Katarzyna Vaculová

Členové redakce – Mgr. Adriana Filas, Mgr. Oleksandr Sukhanek,

Mgr. Maria Simeunovich-Skvortsova

Korektorky – Mgr. Barbora Klimentová, Mgr. Šárka Keslerová, Mgr. Olga Fojtíková

Adresa redakce:

Katedra jihoslovanských a balkanistických studií FF UK

nám. J. Palacha 2, 116 38 Praha 1

Tel. (+420) 221 619 347, E-mail: ncds@ff.cuni.cz

Objednávky vyřizuje:

Vydavatelství Filozofické fakulty UK v Praze,

náměstí Jana Palacha 2, 116 38 Praha 1, e-mail: books@ff.cuni.cz

Grafická úprava, obálka & sazba: Studio Lacerta (www.sazba.cz)

Obsah

Úvodní slovo 9

Recenze / Bohemisté, máte slovo. Čeština ve srovnání s...

Anna Holečková
Schmid, Monika S. (2011): *Language attrition*
(*Key topics in sociolinguistics*)
Cambridge University Press 13

Hana Prokšová
Mareš, Petr (2012): *Nejen jazykem českým:*
studie o vícejazyčnosti v literatuře
Praha: Filozofická fakulta Univerzity Karlovy 17

Jarmila Valková
Lída Holá, Pavla Bořilová (2012, 2011): *Čeština Expres 1 a 2*
Praha: Akropolis 23

Články / Bohemisté, máte slovo. Čeština ve srovnání s...

Lucie Břinková
Srozumitelnost psané češtiny v intrakulturní komunikaci Neslyšících 33

Arťom Andrejevič Indyčenko
K otázce užívání spisovné češtiny v Malopolsku a ve Slezsku v 15.-17. stol. 49

Jana Kocková
Jak se překládají ruské přechodníky 55

Magdalena Kroupová
Problematika neosémantizace internacionálního lexika
(*na materiálu češtiny, polštiny a slovenštiny*) 63

Michala Kutláková <i>Jak hodnotí obtížnost gramatických jevů češtiny žáci a studenti s němčinou jako rodným jazykem a jejich vyučující</i>	74
Marie Podobová <i>Dynamické a statické vyjádření lokace v češtině a ruštině</i>	94
Anna Rosová <i>Mandelštamův „Koncert na nádraží“ v překladu Jana Zábrany a Jiřího Kovtuna</i>	110
O autorech tohoto čísla	123

Srozumitelnost psané češtiny v intrakulturní komunikaci Neslyšících

LUCIE BŘINKOVÁ

Abstrakt: Tento příspěvek v úvodu představuje charakteristické rysy psané češtiny v komunikaci Neslyšících a poukazuje na specifčnost a jinakost této situace. V druhé části ve zkratce představuje výzkum, který byl součástí bakalářské práce autorky tohoto příspěvku – Funkce / (a) srozumitelnost psané češtiny v intrakulturní komunikaci. Stěžejní je tedy otázka, zda (nebo do jaké míry) jsou české texty psané Neslyšícími pro jednotlivé adresáty srozumitelné. Příspěvek pak v závěru představuje výsledky výzkumu a poukazuje na některé alarmující skutečnosti psané češtiny používané uvnitř této odlišné jazykové a kulturní menšiny – komunity Neslyšících.

Klíčová slova: komunikace Neslyšících, psaná čeština, interference, srozumitelnost, intrakulturní komunikace, obrázkový test, mateřský jazyk, druhý / cizí jazyk

Abstract: This paper presents, in its introduction, features of written Czech in the intra-cultural communication of the deaf, and refers to the specificity and otherness of this situation. The second part presents research that was part of a bachelor thesis called “The Function and Comprehensibility of Written Czech in Intra-cultural Communication of the Deaf.” The starting point is the question whether Czech texts written in Deaf intra-cultural communication of linguistic minorities are understood by individual addressees. The conclusion presents the results of the research and highlights some alarming facts about written Czech used within the distinct linguistic and cultural minority, the Deaf community.

Keywords: Communication of the Deaf, written Czech, interference, comprehensibility, intra-cultural communication, picture test, mother tongue, second / foreign language

Komunikaci psanou mluveným jazykem využívají slyšící důsledkem rozvoje komunikačních technologií dnes a denně. Spousta pracovních, studijních i osobních záležitostí se vyřizuje e-mailem, dopisem, SMS zprávou. Jde o snadnou, plnohodnotnou a srozumitelnou komunikaci v mateřském jazyce. Avšak ne všichni Češi vnímají psanou formu komunikace stejně. Žijí mezi námi neslyšící Češi, pro které komunikace psanou formou není tak přirozená jako pro nás slyšící.

Téma psané komunikace Neslyšících¹ bylo už několikrát popsáno, nikdo (ani v zahraničí) se však ještě nezabýval psaným jazykem v intrakulturní komunikaci, proto se toto téma stalo hlavním námětem autorčiny bakalářské práce na téma *Funkce / (a) srozumitelnost v intrakulturní komunikaci Neslyšících*, na jejímž základě vznikl tento příspěvek.

Čeština není pro většinu Neslyšících mateřským jazykem, je jazykem druhým, který se většina neslyšících dětí začíná učit v mateřské škole, systémově však až na základní škole. Sluchový handicap jim neumožňuje si mluvený jazyk osvojit přirozeně a ve většině případů jej necítí jako svůj mateřský jazyk. Nezbytnost ovládnutí a správného užití češtiny jako druhého jazyka je dána tím, že znakový jazyk nemá psanou podobu. Znakový jazyk je jazykem vizuálně motorickým; to znamená, že se jednotlivé znaky artikuluji pomocí rukou a dalších (nemanuálních) nosičů vnímatelných zrakem. Zaznamenat ho lze buď složitým notačním zápisem jednotlivých znaků,² který ovšem většina Neslyšících neovládá, nebo na videozáznam. Toto zachycení znakového jazyka není často z technických, časových i jiných důvodů možné. Proto zde do přirozené komunikace Neslyšících vstupuje psaná čeština. Situace je však taková, že při použití psané češtiny v intrakulturní komunikaci spolu komunikují dva jedinci prostřednictvím cizího jazyka, tedy jazyka, kterým do určité doby nejsou schopni vyjádřit přesně/výstižně vše, co by dokázali vyjádřit v jazyce mateřském – jazyce znakovém.

Z výzkumů Macurové (Macurová 1995), Šebkové (Šebková 2008), Zýkové (Zýková 1997) aj. víme, že texty českých Neslyšících obsahují velké množství chyb, které vycházejí především z interferencí ze znakového jazyka. Jsou to tedy texty defektní, rodilým mluvčím většinou nesrozumitelné. Výše zmíněné výzkumy dokazují opravdu jen částečnou znalost českého jazyka u českých Neslyšících. S tím souvisí i schopnost Neslyšících

- 1 Ve spojení komunita Neslyšících se záměrně vyskytuje slovo Neslyšící s velkým „N“. V posledních letech se tohoto označení užívá z důvodu vytváření přirozeného respektu k Neslyšícím, toto označení tedy signalizuje kulturní a jazykovou menšinu. Více se k této problematice vyjadřuje Nováková (2002), neslyšící lingvistka a dcera neslyšících rodičů. Rozhodla jsem se v této práci používat všude Neslyšící s velkým N, jelikož tato práce se zabývá Neslyšícími právě ve významu jazykové a kulturní menšiny.
- 2 Existuje několik způsobů, jak znakový jazyk zapsat (glosy, SignWriting, notační zápisy: Hamburský notační systém, notační systém Karla Beneše, notační systém Aleny Macurové). Pomocí smluvených značek se znak zapisuje podle předepsaných pravidel. Zapisuje se tvar ruky, místo artikulace, pohyb, orientace dlaní aj. Více k tématu Okrouhlíková (Okrouhlíková 2008).

číst psané texty³ s porozuměním. Jestliže neovládají systém jazyka a mají malou slovní zásobu, jsou schopni psaný text mechanicky přečíst, často mu však nerozumí.

Mnoho autorů,⁴ kteří se zabývali právě psanou češtinou Neslyšících, se vesměs shoduje v klasifikaci chyb, které se v textech českých Neslyšících objevují. Jako jeden z hlavních typů chyb lze uvést, že Neslyšící ve svých textech často komolí slova. Jak upřesňuje Kozubíková (Kozubíková 2006: 65), objevuje se metateze – přemístění hlásek ve slově: *mlha* – *mhla*; *elize* – vypuštění hlásek: *podpis* – *popis*; elipsa – vypouštění celých slov: *Zíttra možná (pojeđu) domů*. Další typickou chybou v textech českých Neslyšících je nesprávné užívání kvantitativních samohlásek, dochází k záměně a mnohdy změně významu: *létá* – *léta*, *hribý* – *hřiby* atd. Dalším typickým rysem psané češtiny Neslyšících je, že slova ve větách mají často nesprávný slovosled (Kozubíková 2006: 65).

Podrobnější analýzou nejvýraznějších aspektů v psané češtině českých Neslyšících se zabývala Zýková (Zýková 1997), která vyhodnotila jako nejčastější tyto okruhy chyb: analytické vyjadřování – jedná se o rozšiřování určitých tvarů sloves o přítomné tvary sloves „být“ a „mít“. Konkrétně se toto děje v přítomném plnovýznamových sloves, imperativu a u perfektivních sloves, např. „Já jsem vzpomínám“, „Bud' přijít“, „Budu nakoupit“; lexikalizace gramatických významů – vyjadřování indikativu préterita, kondicionálu a zdvořilosti lexikálně přidáním pomocného slovesa být, nebo adverbia času, např. „Včera koupit knihu“, „Já byla smála“, „Ráda spolu bavit“; vypouštění, nahrazování, přidávání slovesných tvarů – vypouštění se týká především pomocného slovesa být a elipsa zájmena „se“ u zvrtných sloves, např. „Ty pěkná.“, „Já musela vykoupat“; odkazování k sobě samému ve 3. osobě singuláru.

Macurová (Macurová 1998: 184) dále ještě uvádí tyto typické chyby: juxtapozice při vyjadřování časových a podmínkových vztahů – „Bude dělá zapojit dobře, potom žárovka svítí“; používání absolutního záporu – „Ve škole vůbec líbilo“ a nerozlišené užívání „proto“ a „protože“, a tím i vztahů důsledku a důvodu; záměna sloves vlastnictví a existence „mít“ a „být“.

Komorná (Komorná 2008: 36) ještě přidává, že chyby se objevují i ve valenci sloves a předložek a ve shodě podmětu a přísudku (problémy s gramatickým rodem).

3 Zde se myslí psané texty slyšících, tedy texty, které jsou psány standardizovanou češtinou.

4 Psanou češtinou se zabývala Macurová (Macurová 1995, 1998, aj.), Šebková (Šebková 2008), Zýková (Zýková 1997), Bartošová (Bartošová 2010), Komorná (Komorná 2008), Kozubíková (Kozubíková 2006) aj.

„Z výše uvedeného vyplývá, že potíže v písemném projevu vznikají ve všech jazykových rovinách. V oblasti foneticko-fonologické roviny se nejčastěji objevují chyby v označování kvantity hlásek, v morfológicko-syntaktické rovině v rámci deklinace a konjugace, dále v utváření správného slovosledu ve větách, častých elips slov apod. V lexikálně-sémantické rovině se odchylky vyskytují v osvojené slovní zásobě, jež se vyznačuje vyšším výskytem substantiv, adjektiv a verb, s menším počtem pronomen a minimálním zastoupením adverbíí, prepozic a konjunktiv“ (Kozubíková 2006: 68).

Toto přináší jednu zásadní otázku, a to zda je psaná čeština Neslyšících (defektní texty s velkou mírou interference ze znakového jazyka) v intrakulturní komunikaci vhodným způsobem komunikace a zda je jednotlivým neslyšícím komunikantům srozumitelná. Proto, abych získala odpověď na tuto otázku, jsem provedla výzkum, jehož výchozí hypotézou bylo: Neslyšící více rozumějí defektním textům, jejichž autory jsou samotní Neslyšící, než textům gramaticky správným, které jsou psané rodilými uživateli češtiny.⁵

Abyste tato hypotéza mohla být potvrzena či vyvrácena vznikl dvoustupňový výzkum,⁶ kde se pracovalo s komunikační dovedností psaní i čtení Neslyšících. Nejdříve dle vyprávění v českém znakovém jazyce na téma „Můj nezapomenutelný zážitek“ vznikly formou překladu celkem čtyři texty napsané českými Neslyšícími. Vyprávění zahrnovalo co možná nejvíce jevů, které jsou pro Neslyšící problematické (viz výše). Texty, které na základě překladu tohoto vyprávění vznikly, potvrdily, že znalost češtiny se bohužel u českých Neslyšících nijak zásadně nelepší a objevují se v nich stále stejné chyby, které popisuje Macurová (Macurová 1998), Šebková (Šebková 2008), Komorná (Komorná 2008) a další. K výzkumu samotnému byl však vybrán pouze jeden text, a to ten, který obsahoval nejvíce lexi-

- 5 Poprvé se tímto tématem zabývala Macurová (Macurová 1998), která zkoumala dopisy českých Neslyšících a zjistila, že nesou pouze funkci kontaktní, což je základní a typická funkce korespondence, dopisy však obecně srozumitelné nejsou. Výzkum, který je zde popisován, však nebyl omezen jen na dopisy, ale obecně na psanou komunikaci v intrakulturní komunikaci.
- 6 Výzkum je velmi zevrubně popsán v bakalářské práci Lucie Břínkové s názvem *Funkce / (a) srozumitelnost psané češtiny v intrakulturní komunikaci Neslyšících*. Nejprve byly sesbírány materiály od neslyšících uživatelů znakového jazyka (texty Neslyšících) a na jejich základě byl vytvořen obrázkový test. Aby byly výsledky lépe patrné, zahrnoval celý výzkum dvě skupiny respondentů: výzkumnou a ověřovací. Závěry a hodnocení jsou představeny v tomto příspěvku.

kálních i gramatických chyb (vnímáno jako prototyp psané češtiny neslyšících) a interferenčních konstrukcí (interferencím z českého znakového jazyka do psané češtiny se prozatím nevěnovalo dostatek pozornosti), které by mohly mít pozitivní vliv na porozumění čtenářů, pro které neznakový jazyk není jazykem mateřským.

Test sestával ze 17 otázek. Každá otázka nabízela čtyři uzavřené odpovědi ve formě obrázků, byl tedy vytvořen obrázkový test.⁷ Obrázky byly připraveny tak, aby nabízely všechny možné odpovědi. Defektní text obsahuje např. tuto větu: „Lezli jsme do stromu“, místo „Lezli jsme na stromy“ – tedy v otázce „Kam jsme lezli?“, je nabídnuta odpověď, jak účastníci lezli do stromu, tak i na strom. Nebo výpověď „On dal mi vodu a odpočíváme se jako odměnu“, zde není jasné, zda odměnou byla voda, nebo odpočinek, proto obrázky zahrnují obě možnosti. Záleží pak na respondentech, kterou odpověď označí za správnou. Test vyplnilo 52 respondentů ze všech 13 škol pro sluchově postižené, které jsou v České republice. Testování bylo rozděleno na skupinu výzkumnou, jejíž respondenti pracovali s výše popsaným defektním textem, a skupinu ověřovací, která pracovala s textem nedefektním, gramaticky správným.⁸ Výsledky, které tento výzkum přináší, jsou pro některé překvapivé, pro jiné jen potvrzením očekávaného.

Dle výsledků analýzy testů vyplývá, že interference obsažená v textech Neslyšících pravděpodobně napomáhá k lepšímu porozumění pouze na základní, obecné rovině. V případech zaměření se na detail nehraje výskyt interference v porozumění textu velkou roli. Je však možné, že se celkově Neslyšící v textu, který je zasažen interferencí ze znakového jazyka (konkrétně na rovině syntaktické v oblasti slovosledu a v malé míře i na rovině morfologické), lépe orientují. Přesné informace však z něj vyčíst neumějí. Soudím tedy, že jestli interference obsažená v textech Neslyšících napomáhá porozumění, tak ne celoplošně všem respondentům, a rozhodně ne ve všech případech, ale je to spíše individuální záležitost a záleží na znalosti jazyka⁹ (tedy psané češtiny) daného jedince.

7 Obrázkový test pro české neslyšící děti poprvé vytvořila Mühlová v rámci diplomové práce s názvem: Hodnocení komunikačních dovedností u těžce sluchově postižených žáků, PedF UK, Praha 1990. Žádný test čtenářské gramotnosti nebyl pro české neslyšící děti doposud vytvořen. Tato metoda je velmi oblíbená v zahraničí, především při testování kompetencí ve znakových jazycích.

8 Výzkum je podrobně popsán v bakalářské práci Lucie Břinkové (2012): Funkce / (a) srozumitelnost psané češtiny v intrakulturní komunikaci Neslyšících.

9 Více k tomu Hrdlička (2005).

Velmi výrazně se projevilo, že Neslyšící texty čtou především na povrchní úrovni (tedy víceméně mechanicky bez porozumění) a pracují pouze s kusými informacemi, které zařazují do vlastního smyšleného kontextu. Jde tedy o strategii využívání vlastních zkušeností,¹⁰ jak popisuje Poláková (Poláková 2001: 210–211). Nerespektují informace obsažené v textu. Odpovědi si často vymýšlejí a vybírají namátkou z nabídnutých možností. To, že textům opravdu dobře nerozumějí, dokazují otázky, které byly v testu výzkumné skupiny ponechány jako otázky kontrolní. A to takové, na něž se v textu T4 nenacházela odpověď (otázky č. 11, 12, 13), a předpokládalo se, že respondenti na otázku neodpovědí a dokážou tak, že opravdu pracují s textem a odpovědi si nevymýšlejí. Tento předpoklad se nepotvrdil.

Za komentář stojí otázky a odpovědi týkající se práce s číslovkami (otázky č. 4, 7, 14). Z rozboru odpovědí vyplývá, že určité množství tázajících v textu zachytilo všechna čísla, která se v textu vyskytují, ale nedokázalo je správně zařadit k jednotlivým otázkám. V textu se píše o třech osobách, které běžely vzadu, o deseti lidech, kteří tvořili skupinu a o jedné osobě, která putovala k pokladu. V deseti testech došlo k záměně jednotlivých číslovek a propojení s jinou odpovědí, nebo respondenti pracovali jen s jednou z číslovek objevujících se v textu. Toto upozorňuje na špatnou orientaci neslyšících respondentů v textu, také na jen částečné porozumění a neschopnost sledovat linii děje a zpětně sled událostí převyprávět. Tomuto jevu, který se během testování ukázal, by jistě bylo dobré věnovat další výzkum.

Defektní výzkumný text obsahoval velké množství interferencí z oblasti syntaxe, protože interference je nejvíce rozpoznatelná ve slovosledu. Velký problém nastává v okamžiku, kdy má Neslyšící zachytit do lineární podoby jevy simultánní (mluvené jazyky jsou lineární, znakové jazyky simultánní), ukazuje se, že tyto jevy, jako jsou např. klasifikátory,¹¹ simultánní vyjadřování,¹² nejsou do psané češtiny přeložitelné přesně a ztrácí se několik podstatných informací. Ani vliv interference pak situaci neza-

10 Jedná se o strategii, kdy se Neslyšící vůbec neopírají o myšlenky a informace z textu, ale řídí se vlastními zážitky a zkušenostmi. O tom více Poláková (2001).

11 Klasifikátory – zastupují a klasifikují skupinu objektů, věcí, osob aj., které mají společné vlastnosti. Klasifikátory znakové jazyky využívají velmi často. Více o tom Brennan (1994), Motejízková (2003).

12 Simultánní vyjadřování – umožňuje přenos více informací v jeden okamžik. Simultánnost je jedním z typických rysů znakového jazyka (Engberg – Paderson 1991; Miller 1994; Motejízková 2007).

chrání, protože když informace není obsažena, nemůže podléhat interferenci. Je zde porušena funkce sdělovací. Velké množství respondentů pak mělo problém odpovědět na otázku, která zkoušela např. prostorové vztahy, které jsou ve znakovém jazyce vyjádřeny pomocí klasifikátorů, tudíž simultánně. Pasáže popisující tyto jevy ve výzkumném defektním textu jsou adresátům nesrozumitelné.

Výzkum také odhalil, že co se týče otázek zaměřujících se na zkoušení významu slov (oblast lexikologie) neměli Neslyšící až na výjimky (např. náramek z provázků) větší potíže odpovědět správně. Jednalo se však pouze o izolovaná slova. Vázání těchto slov do vyšších celků už jisté problémy v porozumění způsobovalo. To tedy poukazuje na to, že Neslyšící jsou schopni opravdu porozumět pouze izolovaným slovům (dostávají určité „záchytné body“, se kterými dále pracují), zapojením slov do kontextu se schopnost rozumět obsahu sdělení ztrácí.

Další oblastí problému, na kterou upozorňují výsledky testů, je neschopnost orientovat se v textu a porozumět linearitě děje. Došlo k záměně různých počtů osob v důsledku nevnímání chronologie příběhu.

Další z velkých problémů, který test odhalil, je nesprávná znalost předložek, jak v pasivní, tak v aktivní formě. Chyby v prepozicích se objevily jak ve výzkumném textu, tak v odpovědích respondentů na jednotlivé otázky. Ukázalo se také, že vnímání významu prepozic, které jsou polysémantické, nemusí být u Neslyšících komplexní, ale jen dílčí. Obecně můžeme konstatovat, že otázky, které byly zaměřeny na informace v textu a byly vyjádřeny implicitně, byly pro neslyšící respondenty mnohem těžší k zodpovězení než otázky zkoušející informace zahrnuté v textu explicitně.

Z toho vyplývá, že defektní texty Neslyšících, které jsou v intrakulturní komunikaci Neslyšících považovány za jednu z vhodných/nutných forem komunikace, nepřenaší zdaleka tolik informací, jako by přenášela např. promluva ve znakovém jazyce. Dále se ukázalo, že nikdo z neslyšících respondentů nedokázal v takovémto typu textu najít všechny potřebné informace a následně je usouvztažnit do takových celků, aby byl schopen správně odpovědět na otázku týkající se porozumění textu. Závěr, který nám z toho vyplývá, je, že tento způsob přenosu informací v intrakulturní komunikaci Neslyšících pro své adresáty nenese žádné platné a plné sdělení. Konstatuji, že Neslyšící nejsou schopni s informacemi, které z textu vyčtou, dále pracovat a strukturovat je do vyšších celků. Tento jev souvisí s tím, že jazyk nám neslouží pouze ke komunikaci, také k poznávání světa, ale i k získávání nových informací a jejich kategorizaci.

Výchozí hypotézou výzkumu potom bylo: Neslyšící lépe rozumějí defektním textům, jejichž autory jsou samotní Neslyšící, než textům gramaticky správným, které jsou psané rodilými uživateli češtiny. Tato hypotéza se po analýze výsledků nepotvrdila. Výsledky ukázaly, že lépe bylo rozuměno gramaticky správnému textu, bez výskytu interference a specifických chyb pocházejících ze znakového jazyka. To znamená, že plně sdělným a funkčním textem může být jen takový text, který je gramaticky správný a vyjadřuje všechny potřebné informace přesně, jasně a srozumitelně. Toto defektní text obsahující velké množství chyb a interferencí z jiného jazyka nemůže splnit.

Jestliže je naším cílem zajistit, aby čeští Neslyšící byli gramotní, je třeba se více zaměřit na jejich systematické a účinné vzdělávání a předat jim dostatek informací a zkušeností s jazykem pro to, aby se stali bilingvními a plně mohli využívat písemnou formu češtiny jak v intrakulturní, tak v interkulturní komunikaci. To jim zajistí určitou samostatnost, usnadní komunikaci a poskytne mnohem větší přísun informací.

Je nutné se tedy zamyslet nad systémem výuky češtiny Neslyšících. Evidentně se neslyšícím studentům nedostávají potřebné informace, nemají dostatek prostoru s češtinou pracovat a neumí ji na takové úrovni, aby jí mohli komunikovat.

Jelikož výzkum upozornil na jisté okruhy, které činí Neslyšícím problémy při učení se češtiny, bylo by dobré se na ně ve vzdělávání Neslyšících zaměřit a více je prozkoumat. Měli bychom také uvažovat o tom, jestli Neslyšícím nechybí zároveň jazykové dovednosti obecně. Výsledky výzkumu přinášejí otázku, zda Neslyšící mají vůbec nějaké povědomí o svém mateřském jazyce, znají jeho strukturu a fungování, orientují se v delším textu, který je produkován ve znakovém jazyce a jestli by uměli pracovat s informacemi z vyprávění ve znakovém jazyce. Každopádně výsledky textu upozornily na to, že jazykové znalosti Neslyšících nejsou na takové úrovni, aby netvořily bariéru v komunikaci jak intrakulturní, tak i interkulturní. Vzhledem k tomu, že první výzkumy o znalostech češtiny českých Neslyšících byly provedeny v roce 1995 (Macurová 1995), 2000 (Poláková 2000), dále 2006 (Kozubíková 2006), 2008 (Šebková 2008) aj. a do této doby se u Neslyšících opakují stále stejné chyby a jejich úroveň psané a čtené češtiny se nezlepšuje, považují tuto situaci za znepokojující. Tento výzkum pracoval s relativně dlouhým textem. Zda by stejné poznatky byly zaznamenány i u krátkých zpráv, je otázkou. Pokud ano, znamenalo by to, že komunikace tzv. na dálku je pro intrakulturní komunikaci značně nevhodná a nefunkční a Neslyšící by to omezovalo pouze na komunikaci tváří v tvář.

Bibliografie:

- Bartošová, H. (2010): *Předložky v psané češtině českých neslyšících*. Praha: Univerzita Karlova, bakalářská práce.
- Bimová, P. (2002): Jazyk znakový – jazyk přirozený, *Čeština doma a ve světě* 10, 2–3, s. 100–103.
- Brennan, M. (1994): Pragmatics and Produktivita, in: Alhgren, I. a kol. (eds.), *Perspectives on Sign language Usage*. Durham: ISLA, s. 371–390.
- Břinková, L. (2012): *Funkce / (a) srozumitelnost psané češtiny v intrakulturní komunikaci neslyšících*. Praha: Univerzita Karlova, bakalářská práce.
- Engberg-Parsons, E. (1991): Some Simultaneous Construction in Danish Sign Language, in: Brennan, M. a kol. (eds.), *Word-Order Issues in Sign Language*. Durnham: ISLA, s. 73–87.
- Hrdlička, M. (2002): *Cizí jazyk čeština*. Praha: ISV.
- Komorná, M. (2008): *Psaná čeština českých neslyšících – čeština jako cizí jazyk*. 2., Praha: Česká komora tlumočnicků znakového jazyka.
- Kozubíková, K. (2006): *Český jazyk v komunikaci dospělých osob se sluchovým postižením*. Olomouc: Univerzita Palackého, diplomová práce.
- Macurová, A. (1995): ... protože já bavím spolu vypravovat (Komunikace v dopisech českých neslyšících), *Slovo a slovesnost* 56, 1, s. 23–33.
- Macurová, A. (1998): Naše řeč?, *Naše řeč* 81, 4, s. 179–188.
- Marshall, W. J. A. – Quigley, S. P. (1970): *Quantitative and Qualitative Analysis of Syntactic Structure in the Written Language of Hearing Impaired Students*. Urbana: Illinois Univ., Inst. of Research for Exceptional Children.
- Miller, C. (1994): Simultaneous Construction and Complex Signs in Quebec Sign Language, in: Alhgren, I. a kol. (eds.), *Perspectives on Sign language Usage*. Durham: ISLA, s. 131–148.
- Motejzík, J. (2003): Poznáváme český znakový jazyk V. Specifické znaky, *Speciální pedagogika* 13, 3, s. 218.
- Motejzík, J. (2007): *Simultánnost v českém znakovém jazyce*. Praha: Univerzita Karlova, diplomová práce.
- Nováková, R. (2002): Neslyšící s malým, nebo velkým N?, *Gong* 31, 7–8, s. 20.
- Okrouhlíková, L. (2008): *Notace – zápis českého znakového jazyka*. Praha: Česká komora tlumočnicků znakového jazyka.
- Poláková, M. (2000): *Čtení s porozuměním? (Čeští neslyšící a české texty)*. Praha: Univerzita Karlova, diplomová práce.
- Poláková, M. (2001): Čtení s porozuměním a čeští neslyšící, *Speciální pedagogika* 11, 4, s. 207–219.
- Šebková, H. (2008): *Psaná čeština českých neslyšících v internetové komunikaci*. Praha: Univerzita Karlova, diplomová práce.
- Zýková, M. (1997): Sloveso v psané češtině neslyšící mládeže, *Speciální pedagogika* 7, 3, s. 16–25.

Přílohy:

Výzkumný text

Můj nezapomenutelný zážitek

Jednou v létě, když mi bylo asi 17 let, jsem odjela na letní kurz. Konal se na Moravě na krásném místě v přírodě. Spali jsme ve stanech, které byly na louce postaveny do půlkruhu, uprostřed bylo ohniště a pod kopcem tekla široká řeka. Všude okolo byl les. Kurz trval jeden týden, během kterého jsme hráli nejrůznější hry: týmové, psychologické i zábavné, při kterých jsme si užili mnoho legrace. Absolvovali jsme také několik přednášek, a také jsme sportovali a vařili.

Jedna z těchto her byla ale obzvlášť zajímavá. Konala se jedno odpoledne a byla velmi napínavá, skoro jako v akčním filmu. Ale byla také velmi náročná. Účastnilo se jí asi 10 osob včetně mě. Lektor nás zavedl do lesa a vysvětlil nám pravidla hry. Naším úkolem bylo najít poklad. A to nebylo vůbec nic jednoduchého. Pořád jsme museli běhat, šplhali jsme po stromech i po skalách, různě jsme skákali, běhali z kopce do kopce. Hra byla velmi náročná. Já jsem běžela mezi Annou a Jakubem, byli jsme poslední, ale drželi jsme se za sebou a běželi jsme stejným tempem. Byli jsme hodně vyčerpaní a k tomu kolem nás pobíhal náš lektor a pletl se nám do cesty. Jeho povaha se pro tuto hru proměnila. Byl přísný, zlý, vysmíval se nám, pořád nás popoháněl a dokonce nám i lhal. Protože jsme se ho báli, ve všem jsme ho raději poslouchali. Běželi jsme, jak jsme nejrychleji dovedli. Cestou jsme ještě museli hledat malé lístečky se slovy, které byly na různých místech: na zemi i pod kamenem nebo na stromě. My je museli všude najít. Z lístečků jsme skládali věty a za hotové věty jsme dostávali za odměnu trochu vody k pití, za kterou jsme byli rádi, protože jsme potřebovali osvěžení. Hra trvala z a půl hodiny, začalo se pomalu stmívat. Přišli jsme na kopec do jedné dřevěné chaty uprostřed lesa, kde jsme asi hodinu čekali na lektora. Byla tam tma.

Všichni čekali a přemýšleli, co se stane. Po hodině čekání nás lektor postupně po jednom posílal hluboko do lesa. Konečně přišla řada na mě. Řekl mi, že musím jít přímo rovně a neohlížet se. Vyšla jsem, ale hrozně jsem se bála, byla šílená tma.

Asi po 20 minutách jsem došla ke starému stromu. V tom stromu byla díra. Vlezla jsem do ní. Uvnitř to hezky svítilo. Bylo tam spousty svíček, náramky z provázků a čokoládové zlatáky. Byla to zasloužená odměna za výdrž. Bylo to krásné. Našla jsem poklad. To je můj zážitek, na který nikdy nezapomenu.

Překlad výzkumného textu Neslyšícím

Moje zážitek, nikdy nezapomenu

Asi bylo mu roků 17, jeli do tábor typ kurz na Moravě. Tam bylo krásné příroda, spala jsem ve stanu, stany postavili půl kruh vedle uprostřed je ohen okolo jsou všude lesy na kopci až dolu je řeka je široká jsou krásné. Zůstala jsem do týden, ten týden bylo různé programy např. různé hry, typ týmové hry, psychologické a zábavné a vtipné hry a také bylo přednášku, také sporty a vaření. Celý týden jeden bylo zajímavé hry, co se stalo, odpoledne byla jsem hrála typ akční není jednoduché a byla těžká. Lektor s 10 skupiny lidí šli jsme do lesa, tam lektor nám vysvětlil pravidla hry, on povídá musí najít poklad, takže začali jsme běhali to bylo moc těžké nebylo Lehké běhali jsme do lesa a skaly také museli lézat pak vyskočili jsme do stromy lézali jsme do kopce pak dolu ještě do kopce už my úplně vyčerpali a skupina běhali třemi osoby úplně poslední v tom kdo, já, Anna a Jakub, Lektor v tom týden tábor vypadal hodny, pohoda, příjemný, při soutěži, on úplně změnil zly, přísný a šikanoval mě, poroučel musí rychle běhat, trosku nadával mi, také trosku lže mě, my trosku balí jsem a museli jsme vydržet, pokračuje běhali a musí posbírat kousek papír tam napsané slovo musí posbírat. Ten papír, kde schová různé na zem, na kamen nebo na stromě, musí hledat, pak sbírat, když už máme dost papíru v tom slovo musí vytvořit vetu pak ukázali jsme lektorovi, dober on dal mi vodu a odpočívám e se jako odměnu, byli úplně vyčerpali, hry dlouho asi skoro dvě a půl hodiny pak už začíná tma, my museli jít do kopce tam chata typ dřevené bouda, my skupina museli jít a tam cekali a nevím co se děje, lektor vždy vezme jeden osoba postoupne pak já jdu tam, lektor říká musí jít rovné, nesmi kouknout jinam, musí vždy rovné, odpovídám dobře, ale úplně tam také kolem lesa a mam strach, ale musím jako statečná jít tam a dlouho šla jsem pesky asi 20 min už je tam stromy silný a dost starý, akorát uviděla díru a ještě podívala co je tam, tam moc pěkné hodné svíčky a s ohniskem a tam věci různě např. náramek typ plést provaz a také kulaté peníze typ čokoláda, už vím, jako dává mě odměnu, jako byla jsem odvážná a bojovná a vydržela jako říká mě odměnu, tomu říká poklad, povedlo našla jsem, to zážitek cos se stalo, nikdy nezapomenu až dodnes. ☺

Obrázkový test

Kurz se konal na jednom místě, kde byly rozmístěny stany. Jak to místo vypadalo?

Kdy přesně začala akční hra (ráno, odpoledne, večer, noc)?

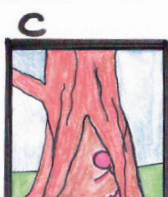
Na jakém místě vysvětlil lektor dětem pravidla?

Kolik osob hrálo akční hru?

Děti během hry běhaly a lezly na různých místech. Vyberte podle textu obrazy, kde děti během hry neběžely ani nelezly?

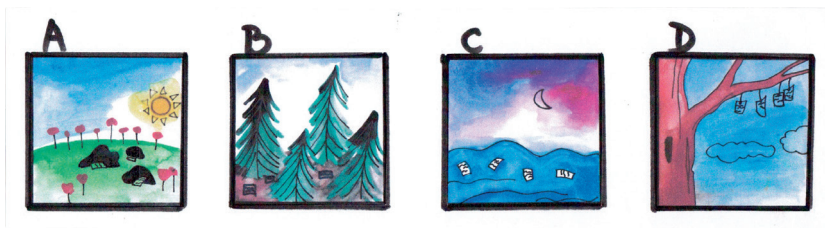
Kterým místem vůbec neproběhly?

Na jakém místě jsem během hry běžela já?

Na jakém místě nebyly během hry schované lístečky?

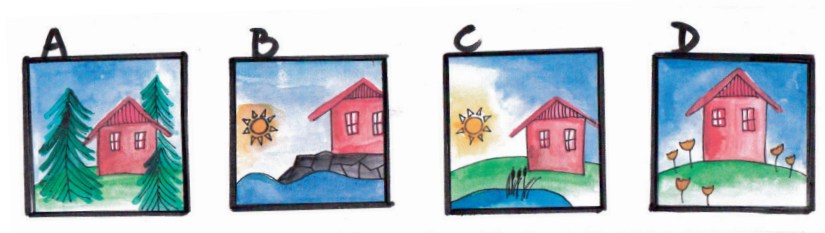
Co jsem dostala za odměnu, když se mi povedlo z lístečků složit větu?

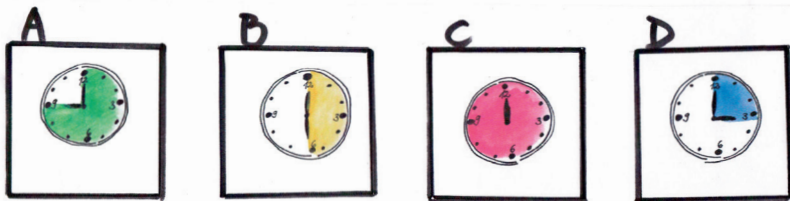
Jak dlouho celá hra trvala?

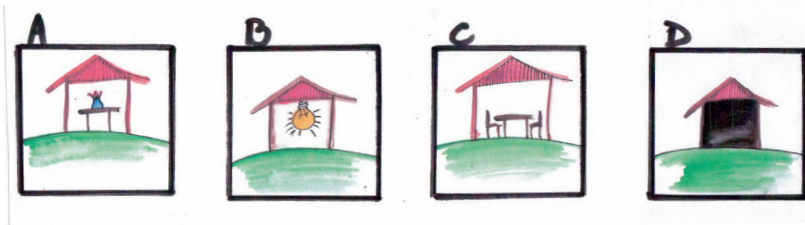
Jak vypadalo místo, kde stála dřevěná chata?

Jak dlouho jsme čekali v chatě?

Jak to vypadalo uvnitř v chatě?

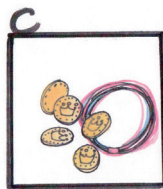
Kolik dětí mohlo společně jít k pokladu?

Jak vypadalo místo, kde jsem našla poklad?

Co bylo tím pokladem?

Jak jsem se cítila, když hra skončila?

